

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการสรุปวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของโรงเรียน ครอบครัวและมีสียคต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทของโรงเรียน ครอบครัวและมีสียคเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยใน 3 ลักษณะ ประกอบด้วย กล่าวคือ

1. การวิจัยเอกสาร มุ่งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนมุสลิม คำบาลุ่มพดี วิธีการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ วิธีการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และวิธีการปลูกฝังจริยธรรมของครอบครัวและมีสียคของชาวมุสลิม
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน บทบาทของโรงเรียน ครอบครัวและมีสียคในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม คำบาลุ่มพดี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้แบบสังเกต สัมภาษณ์และการบันทึกภาพถ่าย ตลอดจนแผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม คำบาลุ่มพดี

3. การสัมภาษณ์ มุ่งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียน
โรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อโรงเรียน ครอบครัว และมีสียค เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม
โดยใช้แบบสัมภาษณ์ตามหัวข้อในแบบสอบถาม

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้คือ

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเจาะจงเลือกนักเรียนชาวไทยมุสลิมซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนอุมมุลฮันนูลิม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและศึกษาใน
โรงเรียนรศมีอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนซึ่งเป็นโรงเรียนสอน
ศาสนาอิสลามในขณะเดียวกัน นอกจากนี้ต้องเป็นนักเรียนซึ่งไปทำการมาฆและเข้ารับการ
อบรมอบนอิสัย ณ มีสียคในชุมชนทุกวันศุกร์ซึ่งเป็นวันพระของชาวมุสลิม จากเกณฑ์ดังกล่าว
ปรากฏว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 135 คน จากจำนวน 135 คน ได้ใช้วิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple
Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 40 คน และครอบครัวของนักเรียน
ชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง 40 ครอบครัว ส่วนมีสียคได้เจาะจงเลือกมีสียคบุรุษยะมาล
ซึ่งเป็นมีสียคที่กลุ่มตัวอย่างเข้ารับการอบรมอบนอิสัยในทุกวันศุกร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

2.1 การวิจัยเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร สิ่งพิมพ์
พงศาวดาร ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งรวบรวมเอกสารต่าง ๆ

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือ
3 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ แบบสังเกตสภาพชุมชน แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน การ
บันทึกภาพถ่ายและแผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม ตำบลลุมพินี อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 40 คน เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพของโรงเรียน ครอบครัว และมีสียคใน
การปลูกฝังจริยธรรม

3. การรวบรวมข้อมูล ได้มีการรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ส่วน กล่าวคือ

3.1 การวิจัยเอกสาร ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ใน
ช่วงเวลาก่อนออกไปวิจัยภาคสนาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการออกไปปฏิบัติงานภาคสนามด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ บันทึกภาพถ่ายและทำแผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เวลาในการวิจัยภาคสนามเป็นเวลา 3 เดือน (ธันวาคม 2528 - มีนาคม 2529)

3.3 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ตามหัวข้อในแบบสอบถาม (Structured Interview) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงระยะเวลาที่ออกไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ได้วิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตสภาพชุมชน แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน การบันทึกภาพถ่ายและแผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างทั้งนี้เพื่อแสดงภาพรวมทั้งหมดของการวิจัยบทบาทของโรงเรียน ครอบครัว และมีสียคในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนมุสลิม ตำบลลุมพดี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามหัวข้อในแบบสอบถาม (Structured Interview) วิเคราะห์โดยใช้คำร้อยละทั้งนี้เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อบทบาทของโรงเรียน ครอบครัว และมีสียคเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สำรวจข้อมูล สภาพทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ สภาพทางการศึกษา วิธีการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียน ครอบครัว และมีสียค และผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อบทบาทของโรงเรียน ครอบครัว และมีสียคเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม สรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา

1.1 สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตสภาพของชุมชน การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน พบว่าสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ของชาวไทยมุสลิม ตำบลลุมพดี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในค่านลักษณะของครอบครัว และชีวิตประจำวัน ขนบธรรมเนียมประเพณี โครงสร้างทางสังคมของชุมชน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในหมู่บ้านที่มีต่อโรงเรียนและศาสนา ลักษณะเด่นของชุมชน ปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนแห่งนี้เอง ดังรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์บางส่วนมาประกอบข้อมูล กล่าวคือ

ชาวไทยมุสลิมตำบลลุมพดีปัจจุบันสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านตำบลลุมพดี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาเป็นเวลาช้านานมากกว่า 100 ปี จากสภาพที่ตั้งของหมู่บ้านที่มีพื้นที่อย่างจำกัดแต่มีประชากรเป็นจำนวนมาก และขาดการส่งเสริมอาชีพใหม่ ๆ ประกอบกับเส้นทางคมนาคมติดต่อกับตัวเมืองค่อนข้างสะดวก ชาวไทยมุสลิมจึงประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปถึงร้อยละ 58.92 ซึ่งมากกว่าอาชีพอื่น ๆ และจะเป็นงานรับจ้างประเภทขับรถ ทั้งรถสองแถวเล็กที่วิ่งภายในจังหวัดและขับรถบรรทุกสินค้า เป็นต้น อาชีพรองลงมาร้อยละ 33.72 ประกอบอาชีพ ค้าขาย เลี้ยงสัตว์และอื่น ๆ ลักษณะครอบครัวโดยทั่วไปเป็นครอบครัวขยาย โดยเฉลี่ยแต่ละครอบครัวจะมีสมาชิกประมาณ 10 คน สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่นเดียวกับครอบครัวของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย บุตรจะช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพและทำงานในบ้านตามลักษณะของงานและความเหมาะสมของเพศและอายุ สมาชิกในหมู่บ้านมีความรักใคร่สนิทสนมปรองดองกัน ให้ความร่วมมือในงานประเพณีและงานพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างมาก ประชาชนส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดในศาสนาและปฏิบัติตามบทบัญญัติอย่างเคร่งครัดสังเกตได้จากการปฏิบัติศาสนกิจ การทำงานมาฆวันละ 5 เวลา ไคแก เวลาบ่ายรุ่ง เวลาเที่ยง เวลาเย็น เวลาพลบค่ำ และเวลากลางคืน นอกจากนี้ในตอนเที่ยงวันศุกร์ทุกสัปดาห์ ผู้ชายที่บรรลุนิติภาวะทางศาสนาจะไปทำนมาฆและเข้ารับการอบรมมนัสย์ร่วมกันในมัสยิดภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังสังเกตได้จากการปฏิบัติตามประเพณีที่อยู่บนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม อาทิ เช่น การกล่าวคำทักทาย การปฏิบัติกับเด็กเกิดใหม่ การทำพิธีแต่งงาน การแต่งกาย

และการทำพิธีศพ เป็นต้น จากการรวมกลุ่มการปฏิบัติศาสนกิจมีส่วนในการเสริมสร้างแนวคิดในการแก้ปัญหาของชุมชน อาทิเช่น การทอไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน การเสียสละเงินส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือศาลแจกจ่ายน้ำไปทั่วหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการมัสยิดซึ่งมีอิหม่ามเป็นประธานเป็นแกนกลางในการประสานงานกับบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ความสามัคคีจึงเป็นคุณลักษณะเด่นของชุมชนแห่งนี้ ทั้งยังรู้จักปัญหาของตนเองและร่วมมือกันหาทางแก้ไข จึงทำให้หมู่บ้านมีการพัฒนาขึ้น ปัญหาของชุมชนในปัจจุบันคือการประทุตคนไปในทางเสื่อมเสียของเยาวชนรุ่นใหม่

1.2 สภาพทางการศึกษา

ผลจากการสังเกต สัมภาษณ์ประกอบข้อมูลปรากฏว่า ชาวไทยมุสลิมในตำบลดุมพลีให้ความสนใจในการศึกษาทั้งในภาคสามัญและภาคศาสนา สังเกตได้จากการเสียสละเงินส่วนตัวและที่ดินเพื่อก่อตั้งโรงเรียนภาคสามัญและโรงเรียนภาคศาสนา และจากการสัมภาษณ์เพื่อเสริมข้อมูลจากการสังเกตเกี่ยวกับการศึกษา ชาวไทยมุสลิมตำบลดุมพลี ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าการศึกษาในภาคสามัญสามารถจะนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ และได้เรียนภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ ส่วนการเรียนภาคศาสนาจะทำให้ปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นผู้เป็นบิดามารดาและผู้ปกครองจึงสนับสนุนและให้การส่งเสริมเด็กเข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งในโรงเรียนภาคสามัญและโรงเรียนภาคศาสนาในชุมชน อันได้แก่โรงเรียนดุมพลีชนูปถัมภ์ซึ่งเป็นโรงเรียนภาคสามัญแห่งเดียวในชุมชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนรัศมีอิสลามซึ่งเป็นโรงเรียนภาคศาสนา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และมีแห่งเดียวในชุมชนเช่นกัน โดยเปิดทำการสอนวิชาศาสนาอย่างเดียวกันในชั้นพัรูกูอื่น ทั้งนี้หลังจากการแปรสภาพปอเนาะที่มีอยู่ในประเทศไทยมาเป็นโรงเรียนราษฎร์ และจดทะเบียนกับทางราชการแล้ว โรงเรียนเหล่านี้ได้เปิดทำการสอนเป็น 2 ประเภท คือโรงเรียนที่สอนภาคศาสนาแต่เพียงค่านเดียว และโรงเรียนที่สอนภาคศาสนาและภาคสามัญอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน สำหรับโรงเรียนรัศมีอิสลามเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในภาคศาสนา ค่านเดียวและใช้หลักสูตรของสมาคมคุรุสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสมาคมที่จัดทำเอกสารและหลักสูตรสอนภาควิชาศาสนาให้แก่โรงเรียนสอนศาสนาในชั้นพัรูกูอื่น โดยเป็นสมาคมที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2499 เป็นต้นมา

ตอนที่ 2 การปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียน ครอบครัว และมัชยิก

ผลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ประกอบข้อมูลปรากฏว่าโรงเรียน ครอบครัว และมัชยิก ได้ปลูกฝังจริยธรรมกันต่าง ๆ จาก 30 คุณธรรมที่ใช้ในการวิจัย โดยมีลักษณะการปลูกฝังและกระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝัง รวมถึงจริยธรรมที่ปลูกฝังดังต่อไปนี้

การปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์

โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาโดยมีลักษณะการปลูกฝังและคุณธรรมที่ปลูกฝังดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการปลูกฝังจริยธรรม โดยมีแนวทางดังนี้

1.1 หลักสูตร โดยจัดเป็นวิชาเฉพาะ อันได้แก่ วิชา

จริยศึกษา ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มประสบการณ์สร้างเสริมลักษณะนิสัย นอกจากนี้ยังปลูกฝังโดยการสอดแทรกในกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ อาทิเช่น การปลูกฝังจริยธรรมในด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ โดยสอดแทรกกับเนื้อหาเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หรือการปลูกฝังจริยธรรมในด้านความมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยผ่านวิชาลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

1.2 การจัดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณโรงเรียนเพื่อ

เสริมสร้างการปลูกฝังจริยธรรม อาทิเช่น การจัดป้ายนิเทศ

ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังหรือถ่ายทอดโดยตรงได้แก่ ครูผู้สอน

วิชาจริยศึกษา และครูทุกคนที่เกี่ยวข้องของโดยจะสอดแทรกคุณธรรมกันต่าง ๆ ตามลักษณะเนื้อหาวิชาและโอกาสที่จะปลูกฝังได้

2. กระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝัง

2.1 การติคป้ายนิเทศ เป็นวิธีการจัดสภาพแวดล้อมภายใน

บริเวณโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.2 การบอกแนะนำ เป็นวิธีการอบรม สั่งสอน ชี้แจงข้อดี

ข้อเสีย

2.3 การฝึกพฤติกรรม เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง

โดยครูเป็นผู้ควบคุมดูแลให้ประพฤติปฏิบัติไปในแนวทางที่ถูกต้อและเหมาะสม

2.4 การบรรยายประกอบกิจกรรม เป็นวิธีการบอกตาม เนื้อหาวิชาและจัดกิจกรรมประกอบตามหลักสูตร บทเรียนที่กำหนดไว้

2.5 การบรรยาย เป็นวิธีการบอกตามเนื้อหาวิชาที่มี หลักสูตร บทเรียนกำหนดไว้ ในที่นี้ได้แก่วิชาจริยศึกษา

2.6 การอภิปรายแสดงเหตุผล เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนมี เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง โดยครูเตรียมสถานการณ์ที่น่าสนใจเพื่อเป็น สิ่งเร้าให้เกิดการอภิปราย

3. จริยธรรมที่ปลูกฝัง

จริยธรรมที่ปลูกฝังแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อเสริมข้อมูลจากการสังเกตในช่วงระยะเวลา 3 เดือน เรียงตามลำดับน้ำหนักจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด มีดังนี้

3.1 ความรับผิดชอบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการ คิดป้ายนิเทศไว้ในห้องเรียน ห้องสมุด และตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณ โรงเรียน และรองลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรมจากการแบ่งความรับผิดชอบให้ห้องปฏิบัติ

3.2 ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา ซึ่งโดย ส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการบอกแนะนำควบคู่กับการฝึกพฤติกรรม เช่น ตั้งแถวเคารพธงชาติ ในตอนเช้าให้มีระเบียบและตรงต่อเวลา และรองลงมาได้แก่ การติดป้ายนิเทศไว้ตาม อาคารเรียนต่างๆ ภายในบริเวณโรงเรียน

3.3 ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่าน กระบวนการติดป้ายนิเทศไว้ตามอาคารเรียนต่างๆ ภายในบริเวณโรงเรียน และรองลงมา ได้แก่ การบอกแนะนำอบรมสั่งสอนในตอนเช้าก่อนเข้าแถวเคารพธงชาติ โดยเน้น ความซื่อสัตย์สุจริตในการศึกษาเล่าเรียน

3.4 มารยาทในการแสดงความรัก การขอภัย การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ ผ่านกระบวนการติดป้ายนิเทศไว้ในห้องเรียนและตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณ โรงเรียน และรองลงมาได้แก่ การบอกแนะนำ และการฝึกพฤติกรรม ซึ่งการบอกแนะนำ จะขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ โดยครูจะเป็นผู้ชี้แนะว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และการ ฝึกพฤติกรรมมักจะทำเมื่อมีจังหวะและโอกาสอำนวยให้

3.5 มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่างเพศ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการศึกษายุติภาคไว้ใน บริเวณห้องเรียน ห้องสมุด และตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณห้องเรียน และ รองลงมาได้แก่ การบอกแนะนำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการอบรมในตอนเช้าก่อนเคารพธงชาติ

3.6 ความกตัญญูกตเวที ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการ การศึกษายุติภาคตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน และรองลงมาได้แก่ การ บอกแนะนำตามโอกาสและจังหวะที่สามารถจะทำได้

3.7 ความอดทนและอดกลั้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่าน กระบวนการการศึกษายุติภาคตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน และรองลงมา ได้แก่ การบรรยายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาจริยศึกษา

3.8 ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการศึกษายุติภาคตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณ โรงเรียน และรองลงมาได้แก่ การบรรยายประกอบกิจกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนการสอน วิชาจริยศึกษา

3.9 ความเมตตากรุณา โดยผ่านกระบวนการการศึกษายุติภาคตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน

3.10 การรู้จักความพอดี ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการ การศึกษายุติภาคตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน และรองลงมาได้แก่ การ อภิปรายแสดงเหตุผลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาจริยศึกษา

3.11 การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุ่งให้เกิดการแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการบอก แนะนำ เป็นการอบรมตักเตือนโดยตรง เมื่อพบนักเรียนขาดมารยาทในการพูด และรองลงมา ได้แก่ การศึกษายุติภาคเป็นกฎที่ควรปฏิบัติภายในห้องเรียน

3.12 หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (สหธรรม) ได้แก่ ความสามัคคี การเสียสละ การให้อภัย การเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความ เห็นอกเห็นใจ ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการศึกษายุติภาคตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายใน บริเวณโรงเรียน และรองลงมาได้แก่ การบรรยายประกอบกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนการสอน วิชาจริยศึกษา

3.13 การไม่โลภและไม่ขโมย โดยผ่านกระบวนการ
 คติบัญญัติ เป็นกฎของนักเรียนที่ควรปฏิบัติภายในห้องเรียน และติดตามอาคารเรียน
 ภายในบริเวณโรงเรียน

3.14 การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคล
 และสัตว์ โดยผ่านกระบวนการการคิปป้ายนิเทศไว้ตามอาคารเรียน และการบอกแนะนำ

3.15 ความเป็นผู้มีสัจยั้งซังใจ รู้ลึกนึกชอบซำดี
 โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน วิชา
 จริยศึกษา

3.16 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ โดยผ่าน
 กระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาจริยศึกษา

3.17 การมีสัจจะและความจริงใจ โดยผ่านกระบวนการ
 การคิปป้ายนิเทศไว้ภายในบริเวณโรงเรียน

3.18 การไม่ลองเล่นและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ โดย
 ผ่านกระบวนการอภิปรายแสดงเหตุผล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน วิชา
 จริยศึกษา

3.19 ความกล้าหาญ ความเชื่อมั่นในตนเอง โดยผ่าน
 กระบวนการการบรรยายประกอบกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน
 วิชาจริยศึกษา

การปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียนรัศมีอิสลาม

โรงเรียนรัศมีอิสลาม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาโดยมีลักษณะ
 การปลูกฝังและคุณธรรมที่ปลูกฝังดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการปลูกฝังจริยธรรม จากการสังเกตพบว่าลักษณะ
 การปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียนรัศมีอิสลามจะมีคหคหสูตรในวิชาตะเขวหุฟเป็นหลัก
 ด้วยลักษณะคังกล่าวผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดคหหรือปลูกฝังจริยธรรม
 โดยตรงจึงได้แก่ครูผู้สอนวิชาตะเขวหุฟ

2. กระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝัง

2.1 การบอกแนะนำ เป็นวิชาการอบรม สั่งสอน ที่แจ้ง
ข้อดีข้อเสีย

2.2 การฝึกพฤติกรรม เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง
โดยครูเป็นผู้ควบคุมดูแลให้ประพฤติปฏิบัติไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

2.3 การบรรยาย เป็นวิธีการบอกตามเนื้อหาวิชาที่มีหลักสูตร
บทเรียน กำหนดไว้ในที่นี้ได้แก่วิชาตะเขวรุฟ

3. จริยธรรมที่ปลูกฝัง

จริยธรรมที่ปลูกฝังแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งได้
จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เพื่อเสริมข้อมูลจากการสังเกตในช่วงระยะเวลา 3 เดือน
เรียงตามลำดับน้ำหนักจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดมีดังนี้

3.1 การทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส ซึ่ง
โดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการฝึกพฤติกรรม จากการฝึกการนมาซ และรองลงมาได้แก่
การบอกแนะนำ ซึ่งเป็นการอบรมเพิ่มเติมจากการฝึกพฤติกรรม

3.2 ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา ซึ่งโดย
ส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการฝึกพฤติกรรมจากการฝึกการนมาซควบคู่ไปกับการปลูกฝัง
จริยธรรมด้านการทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส และรองลงมาได้แก่ การบอก
แนะนำซึ่งเป็นการอบรมเพิ่มเติมจากการฝึกพฤติกรรม

3.3 ความสะอาดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนวิชา
ตะเขวรุฟ

3.4 การรู้จักความพอดี โดยผ่านกระบวนการการ
บรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนวิชาตะเขวรุฟ

3.5 การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง
การไม่ยุ่งยงให้เกิดการแตกแยก และไม่พูดคำหยาบ โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่ง
เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวรุฟ

3.6 ความเป็นผู้มีสติยับยั้งชั่งใจ รู้ลึกนึกชอบชั่วดี โดย
ผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวรุฟ

3.7 ความขยันหมั่นเพียร โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวฟู

3.8 ความอดทนและอดกลั้น โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวฟู

3.9 ความกตัญญูทเวที โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวฟู

3.10 ความซื่อสัตย์สุจริต โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวฟู

3.11 หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (สหธรรม) ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย การเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน วิชาตะเขวฟู

การปลูกฝังจริยธรรมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา

ครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ได้ปลูกฝังจริยธรรมโดยมีลักษณะการปลูกฝังและคุณธรรมที่ปลูกฝังดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการปลูกฝัง จากการสังเกตพบว่าลักษณะการปลูกฝังจะขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และคุณยพินิจของบิดามารดาตลอดจนผู้ปกครองว่าสิ่งใดดี ควรปฏิบัติ และสิ่งใดไม่ดี ไม่ควรปฏิบัติ

ฉะนั้นผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังหรือถ่ายทอดจึงได้แก่ บิดา มารดา และผู้ปกครอง อันได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย

2. กระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝัง

2.1 การบอกแนะนำ ซึ่งแนะว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ

2.2 การฝึกพฤติกรรม เป็นวิธีการให้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดความเคยชินจนเป็นนิสัย

2.3 การลงโทษ เมื่อพิจารณาแล้วว่าเป็นสิ่งไม่พึงปฏิบัติ

3. จริยธรรมที่ปลูกฝัง

จริยธรรมที่ครอบคลุมทั่วปลูกฝังให้นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์เพื่อเสริมข้อมูลจากการสังเกตในช่วงระยะเวลา 3 เดือน เรียงตามลำดับน้ำหนักจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดมีดังนี้

3.1 การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดการแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการพูด และร้องลงมาได้แก่ การลงโทษเพื่อขจัดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

3.2 ความรับผิดชอบ ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย เป็นการฝึกพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ และร้องลงมาได้แก่ การบอกแนะนำ เพื่อชี้แจงข้อดีข้อเสียของการกระทำ

3.3 การไม่โลภและไม่ขโมย ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการกระทำ และร้องลงมาได้แก่ การลงโทษ เพื่อขจัดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

3.4 การไม่ลองเล่นและเสพสิ่งเสพศดให้โทษ โดยผ่านกระบวนการการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงถึงโทษที่จะได้รับ

3.5 การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการกระทำ และร้องลงมาได้แก่ การลงโทษเพื่อขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3.6 ความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ และร้องลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรมเพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการลงโทษเพื่อขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3.7 ความเมตตากรุณา ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ และร้องลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่เหมาะสม

3.8 ความขยันหมั่นเพียร ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ และร้องลงมาได้แก่

การบอกแนะนำเป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ

3.9 ความไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ และรองลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์

3.10 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ และรองลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์

3.11 มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่างเพศ ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ และรองลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์

3.12 ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ และรองลงมาได้แก่ การบอกแนะนำ เพื่อเป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ

3.13 การมีดีจจะและความจริงใจ โดยผ่านกระบวนการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ

3.14 การรู้จักความพอดี โดยผ่านกระบวนการบอกแนะนำ เป็นการชี้แจงข้อดีข้อเสียของการประพฤติปฏิบัติ

3.15 มารยาทในการแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ โดยผ่านกระบวนการการฝึกพฤติกรรม เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์

การปลูกฝังจริยธรรมของมัธยมศึกษาตอนปลาย

มัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ปลูกฝังจริยธรรมโดยมีลักษณะการปลูกฝังและคุณธรรมที่ปลูกฝังดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการปลูกฝัง จากการสังเกตพบว่าลักษณะการปลูกฝังจะขึ้นอยู่กับคุณยพินิจของคณาจารย์ที่จะนำคุณธรรมซึ่งเป็นคำบรรยายในการอบรมมามีนิสัยแก่ผู้มาทำ

การนมาซในมัสยิดของแต่ละวันศุกร์ซึ่งเป็นวันสำคัญของทางศาสนาอิสลาม ซึ่งส่วนใหญ่จะ
สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ในขณะนั้น

สำหรับผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดโดยตรงได้แก่ คอตีบ

2. กระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝัง

2.1 การฝึกพฤติกรรม ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนาใน
ส่วนของการนมาซการพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า การนมาซ

2.2 การบรรยาย ซึ่งเป็นการอบรมมโนสัจโดยผ่านทาง

กฎระเบียบก่อนการนมาซในวันศุกร์

3. จริยธรรมที่ปลูกฝัง

จริยธรรมที่มีสัจปลูกฝังแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งได้
จากการสังเกตและการสัมภาษณ์เพื่อเสริมข้อมูลจากการสังเกตในช่วงระยะเวลา 3 เดือน
เรียงตามลำดับน้ำหนักจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดมีดังนี้

3.1 การทำให้สงบมีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส โดย
ผ่านกระบวนการการฝึกพฤติกรรมจากการทำการนมาซ

3.2 ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา โดยผ่าน
กระบวนการฝึกพฤติกรรมจากการทำนมาซ เพื่อให้ปฏิบัติพฤติกรรมไปในแนวทางที่ถูกต้อง

3.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ โดยผ่านกระบวนการ
การบรรยาย จากเนื้อหาสาระในกฎระเบียบประจำวันศุกร์

3.4 การรู้จักความพอดี โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย
จากเนื้อหาสาระในกฎระเบียบประจำวันศุกร์

3.5 ความกตัญญูกตเวทิตี โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย
จากเนื้อหาสาระในกฎระเบียบประจำวันศุกร์

3.6 ความรับผิดชอบ โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย
จากเนื้อหาสาระในกฎระเบียบประจำวันศุกร์

3.7 การมีสัจจะและความจริงใจ โดยผ่านกระบวนการ
การบรรยายจากเนื้อหาสาระในกฎระเบียบประจำวันศุกร์

3.8 การไม่ลองเล่นและเสพสิ่งเสพศัตินให้โทษ โดยผ่าน
กระบวนการการบรรยายจากเนื้อหาสาระในกฎระเบียบประจำวันศุกร์

3.9 ความเป็นผู้มีสติขบขันยังขังใจ รู้ลึกผิดชดชชชั้วคี โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย จากเนื้อหาสาระในกฎบะฮูประจำวันศุกร์

3.10 ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย จากเนื้อหาสาระในกฎบะฮูประจำวันศุกร์

3.11 หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (สหธรรม)
ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย การเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ โดยผ่านกระบวนการการบรรยาย จากเนื้อหาสาระในกฎบะฮูประจำวันศุกร์

เมื่อพิจารณาบทบาทของโรงเรียน ครอบครัว และมีสติ ที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จะพบว่า จากจริยธรรม 30 ประการ ที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้ แต่ละสถาบันได้ทำการปลูกฝังหรือถ่ายทอดจริยธรรมที่เหมือนกันในบางคุณธรรมและแตกต่างกันในบางคุณธรรม ทั้งนี้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ประกอบข้อมูลผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีสาเหตุมากจากสิ่งต่อไปนี้

1. โรงเรียนทั้งโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์และโรงเรียนรัศมีอิสลาม จะทำการปลูกฝังโดยมีการกำหนดแบบแผนที่แน่นอนหรือการปลูกฝังหรือถ่ายทอดโดยเป็นไปตามหลักสูตรที่โรงเรียนที่กำหนดไว้ จึงมีแนวทางและหลักเกณฑ์ในการปลูกฝัง

2. ครอบครัว จะปลูกฝังจริยธรรมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การปลูกฝังจริยธรรมทางตรงนี้จะขึ้นอยู่กับความเห็นความสำคัญของบิดา มารดา และผู้ปกครอง ควบคู่การบอกแนะนำโดยตรงว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์และขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมจึงขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ในบางครั้งจะเป็นการปลูกฝังจริยธรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ เช่น การมอบหมายภาระหน้าที่การงานให้เด็กทำเป็นประจำจนเป็นนิสัยและความเคยชิน

3. มีสติ การปลูกฝังจริยธรรมนอกจากจะเป็นการปฏิบัติตามหลักที่สำคัญทางศาสนาแล้ว ยังมีผลต่อการอบรมมีนิสัย เช่น การสมาธิ เป็นต้น นอกจากนี้จะปลูกฝังโดยผ่านการอบรมมีนิสัยจากการฟังกฎบะฮู ซึ่งเนื้อหาสาระในกฎบะฮูที่นำมาอบรมแต่ละครั้ง จะขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของผู้นิพนธ์กฎบะฮูในการเลือกมาอบรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์ในขณะนั้น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อบทบาทของโรงเรียน
ครอบครัว และมีสัปดาห์ เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม

3.1 สภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามเป็นเพศหญิง
มากกว่าเพศชาย คือ เป็นเพศหญิง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 และเป็น
เพศชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 47.50 มีอายุ 11 ปี รองลงมา
ร้อยละ 40.00 มีอายุ 12 ปี

จำนวนพี่น้อง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 65.00 มีพี่น้องอยู่ระหว่าง
4 - 9 คน รองลงมา ร้อยละ 17.50 มีจำนวนพี่น้องอยู่ระหว่าง 1 - 3 คน

อาชีพของบิดา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 47.50 มีบิดาประกอบอาชีพ
ค้าขาย รองลงมา ร้อยละ 32.50 ประกอบอาชีพกรรมกรหรือรับจ้างทั่วไป

อาชีพของมารดา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 77.50 มีมารดา
ประกอบอาชีพค้าขาย และร้อยละ 10.00 เป็นแม่บ้าน

ระดับการศึกษาของบิดา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 82.50 มีบิดา
สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ระดับการศึกษาของมารดา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 87.50 มี
มารดาสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

สถานภาพสมรสของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 82.50
มีบิดามารดาอยู่รวมกัน

3.2 ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา

ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อบทบาทของโรงเรียน
ครอบครัว และมีสัปดาห์ เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง 30 คุณธรรม ปรากฏผลในแต่ละ
คุณธรรมดังนี้

1. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย

ของบุคคลและสัตว์ พบว่า ร้อยละ 45.00 มีความเห็นว่าโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มัสยิด และครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 25.00 และร้อยละ 20.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 10.00

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา พบว่า ร้อยละ 52.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 37.50 และ 7.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 2.50

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการไม่โลภและไม่ขโมย พบว่า ร้อยละ 77.50 มีความเห็นว่าครอบครัวมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มัสยิด และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 15.00 และ 5.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ คิดเป็นร้อยละ 2.50

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ พบว่าร้อยละ 72.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ โรงเรียนรัศมีอิสลาม และครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 10.00 เท่ากัน และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 7.50

5. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการไม่ละเมิดของผู้อื่น พบว่า ร้อยละ 50.00 มีความเห็นว่าโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 30.00 และ 12.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 7.50

6. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการรู้จักความพอดี พบว่า ร้อยละ 45.00 มีความเห็นว่าโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 37.50 และ 17.50 ตามลำดับ

7. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการไม่ทุจริต ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุ่งให้เกิดความแตกแยก และการไม่พูดคำหยาบ พบว่า ร้อยละ 42.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และมัสยิด คิดเป็นร้อยละ 27.50 และ 22.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 7.50

8. การปลูกฝังจริยธรรมค่านการมีสัจจะและความจริงใจ พบว่า ร้อยละ 35.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 30.00 และ 22.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 12.50

9. การปลูกฝังจริยธรรมค่านการไม่ลองและ เสพสิ่ง เสพติดให้โทษ พบว่า ร้อยละ 60.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และมัสยิด คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ 10.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 5.00

10. การปลูกฝังจริยธรรมค่านการเป็นผู้มีสติยับยั้งชั่งใจ รู้ลึกผิดชอบชั่วดี พบว่า ร้อยละ 37.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และมัสยิด คิดเป็นร้อยละ 27.50 และ 25.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 10.00

11. การปลูกฝังจริยธรรมค่านการเป็นผู้มีเหตุผล พบว่า ร้อยละ 45.00 มีความเห็นว่า ครอบครัวมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์ และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 40.00 และ 12.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 2.50

12. การปลูกฝังจริยธรรมค่านการความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว พบว่า ร้อยละ 40.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มัสยิด และครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 27.50 และ 22.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 10.00

13. การปลูกฝังจริยธรรมค่านความซื่อสัตย์เพียร พบว่า ร้อยละ 55.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และมัสยิด คิดเป็นร้อยละ 42.50 และ 2.50 ตามลำดับ

14. การปลูกฝังจริยธรรมค่านการอดทนอดกลั้น พบว่า ร้อยละ 40.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ 22.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 12.50

15. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า ร้อยละ 65.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 27.50 และ 5.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 2.50

16. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที พบว่า ร้อยละ 57.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มัสยิด และครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 17.50 และ 15.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 10.00

17. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า ร้อยละ 77.50 มีความเห็นว่า ครอบครัวมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ คิดเป็นร้อยละ 22.50

18. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการทำให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส พบว่า ร้อยละ 72.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 15.00 และ 7.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัสยิด คิดเป็นร้อยละ 5.00

19. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว พบว่า ร้อยละ 55.00 มีความเห็นว่า ครอบครัวมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ และมัสยิด คิดเป็นร้อยละ 37.50 และ 5.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 2.50

20. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความประณีตละเอียดถี่ถ้วน พบว่า ร้อยละ 65.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 30.00 และ 5.00 ตามลำดับ

21. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ พบว่า ร้อยละ 82.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 12.50 และ 5.00 ตามลำดับ

22. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง พบว่า ร้อยละ 40.00 มีความเห็นว่า ครอบครัวมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่

โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ และมัธยม คัดเป็นร้อยละ 32.50 และ 27.50 ตามลำดับ

23. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา พบว่า ร้อยละ 80.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คัดเป็นร้อยละ 10.00 และ 7.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัธยม คัดเป็นร้อยละ 2.50

24. การปลูกฝังจริยธรรมด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง พบว่า ร้อยละ 67.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และมัธยม คัดเป็นร้อยละ 30.00 และ 2.50 ตามลำดับ

25. การปลูกฝังจริยธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคมระหว่างเพศ พบว่า ร้อยละ 55.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คัดเป็นร้อยละ 42.50 และ 2.50 ตามลำดับ

26. การปลูกฝังจริยธรรมด้านมารยาทในการแสดงความเคารพ การขอร้อง การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ พบว่า ร้อยละ 67.50 มีความเห็นว่า โรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คัดเป็นร้อยละ 22.50 และ 7.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัธยม คัดเป็นร้อยละ 2.50

27. การปลูกฝังจริยธรรมด้านหลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ พบว่า ร้อยละ 50.00 มีความเห็นว่าโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ครอบครัว และโรงเรียนรัศมีอิสลาม คัดเป็นร้อยละ 35.00 และ 10.00 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ มัธยม คัดเป็นร้อยละ 5.00

28. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความเป็นผู้มีวินัยธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม พบว่า ร้อยละ 87.50 มีความเห็นว่า ครอบครัวมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มัธยม และโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ คัดเป็นร้อยละ 10.00 และ 2.50 ตามลำดับ

29. การปลูกฝังจริยธรรมด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ พบว่า ร้อยละ 95.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาท มากที่สุด รองลงมาได้แก่ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 5.00

30. การปลูกฝังจริยธรรมด้านกา รแก้ไขข้อบกพร่อง-การปฏิบัติทาง จริยธรรม ได้แก่ ผิดศีลธรรม ระเบียบ กฎหมาย และจารีตประเพณี พบว่า ร้อยละ 45.00 มีความเห็นว่า โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาได้แก่ มัสยิด และครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 40.00 และ 12.50 ตามลำดับ และที่มีบทบาทน้อยที่สุด คือ โรงเรียนรัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 2.50

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อโรงเรียน ครอบครัว และมัสยิด เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมในภาพรวมพบว่าโรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์มี บทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 50.50 ครอบครัวและมัสยิด มีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมเป็นอันดับที่ 2 และอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 32.33 และ 9.67 ตามลำดับ และที่มีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมเป็นอันดับที่ 4 ได้แก่ โรงเรียน รัศมีอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 7.50

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "บทบาทของโรงเรียน ครอบครัว และมัสยิด ในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ในชุมชนมุสลิม : การศึกษา เฉพาะกรณีตำบลอุมพดี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ผู้วิจัยได้ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 บทที่ 5 และบทที่ 6 ผนวกกับ ประเด็นการที่ผู้วิจัยได้พบเห็นขณะทำการวิจัยภาคสนามมารวมกันอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

จากการศึกษาสภาพของชุมชนมุสลิม ตำบลอุมพดี ที่เกี่ยวข้องกับสถานทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ในหัวข้อลักษณะของครอบครัวและชีวิตประจำวัน ชนบทชนบทนิยม

ประเพณี โครงสร้างทางสังคมของชุมชน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์
 ต่อศาสนา จะพบว่าอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาและหลักปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา
 ทั้งนี้เพราะชาวไทยมุสลิมจะท่องปฏิบัติตามบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอาน และใช้เป็นแนวทาง
 ในการดำเนินชีวิตซึ่งบ่งไว้อย่างชัดเจนว่ามุสลิมต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้างตั้งแต่เกิดจนตาย
 ดังนั้นสังคมมุสลิมตำบลดุมพลีจึงมีลักษณะคล้ายกับสังคมมุสลิมโดยทั่ว ๆ ไป แต่จะแตกต่างใน
 รายละเอียดบางประการเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพที่ตั้งของชุมชน โดยสังเกตได้จากลักษณะ
 ที่เด่นชัดของชุมชนมุสลิมได้ 3 ประการ คือ ประการแรกในชุมชนมุสลิม เน้นการแสดงออก
 ในรูปการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับศรัทธาในจิตใจ และประการที่สองก็คือ แนวทางในการ
 ปฏิบัติตนนั้น ได้บัญญัติไว้แล้วโดยละเอียดครบถ้วนทุกแง่มุมทั้งในพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน
 และในสุนนะห์ ดังนั้นการปฏิบัติตนของมุสลิมจึงมีรูปแบบชัดเจน เป็นสากล ซึ่งสามารถสังเกต
 ได้ชัดเจนจากการนมาซ การถือศีลอด การบริจาคทานประจำปี หรือแม้ในมารยาททางสังคม
 เช่น การทักทายเมื่อแรกพบกัน เป็นต้น ประการที่สาม ทั้งในอัล-กุรอาน และในสุนนะห์
 มีการกำหนดแนวทางให้พ่อแม่ถ่ายทอดศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามให้แก่ลูกและแนวทางที่ถูก
 ทิ้งปฏิบัติเพื่อให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่โดยการสืบทอดศาสนาและวัฒนธรรมไว้อย่างชัดเจนด้วย¹
 ซึ่งสังคมชาวไทยมุสลิม ตำบลดุมพลี จะมีลักษณะดังกล่าวข้างต้นทั้ง 3 ประการเช่นกัน ส่วน
 ความเป็นมาโดยสังเขปของชุมชน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนที่มีต่อโรงเรียน และ
 ความสัมพันธ์ของโรงเรียนที่มีต่อสมาชิกในชุมชน คุณลักษณะเด่นของชุมชน ปัญหาของชุมชน
 และสภาพทางการศึกษา จะเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนแห่งนี้ ทั้งนี้เพราะผลจากการศึกษา
 พบว่าประวัติความเป็นมาของชุมชนแห่งนี้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน
 หมู่บ้าน ตำบลดุมพลี มาเป็นเวลายาวนานกว่า 100 ปี ส่วนคุณลักษณะเด่นของชุมชนคือความ
 สามัคคี ทั้งนี้มีผลสืบเนื่องมาจากระบอบสังคมอิสลาม ซึ่งเป็นระบอบแห่งความเป็นพี่น้องกัน
 มีหน้าที่สัมพันธ์ต่อกันโดยแน่นแฟ้น เช่นพี่น้องที่ควานตามกันออกมา ดังปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน

¹ ชีตติยา กรรณสูต, "ความสัมพันธ์ของสังคมมุสลิมกับปัญหาการเมืองการ
 ปกครองใน 3 จังหวัดภาคใต้," วารสารการศึกษาแห่งชาติ 3 (กุมภาพันธ์-มีนาคม
 2525): 7-8.

ความว่า "บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายเป็นพี่น้องกัน ดังนั้นทุกคนจะต้องปรับปรุงสังคมระหว่างกัน
 ไปด้วย..."¹ ส่วนปัญหาของชุมชน คำว่าลุ่มพสี ในปัจจุบัน คือการประหลาดคนไปในทาง
 เสื่อมเสียของเยาวชนรุ่นใหม่ และเยาวชนเหล่านี้มักจะมาจากครอบครัวที่บิดามารดาขาด
 การดูแลและใกล้ชิดกับบุตร ทั้งนี้จากสภาพครอบครัวที่ต้องออกไปประกอบอาชีพทั้งบิดาและ
 มารดา ในบางครั้งบิดามารดาต้องออกไปทำงานต่างจังหวัดเป็นเวลานานและจะกลับมา
 เยี่ยมบุตรประมาณเดือนละ 1 ครั้ง โดยทิ้งบุตรไว้กับ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งแก่ชราและ
 ไม่สามารถจะสอดส่องความประพฤติของเด็กได้อย่างทั่วถึง จึงมีผลให้เด็กเหล่านี้มีนิสัย
 เสพยาเสพติด เช่น กัญชาหรือหินเนอร์ ประกอบกับเส้นทางคมนาคมที่จะออกไปสู่ภายนอก
 หมู่บ้านค่อนข้างสะดวก เด็กเหล่านี้จึงมีโอกาสดูออกไปพบปะกับคนนอกหมู่บ้าน ได้พบเห็น
 สิ่งต่าง ๆ ที่มีทั้งดีและชั่ว และรับมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ จากการสังเกตของ
 ผู้วิจัยพบว่าเด็กเหล่านี้จะมีอายุประมาณ 15 ปีขึ้นไป ศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้ว และ
 มิได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กเหล่านี้จะละเลยต่อหลักความศรัทธา
 และหลักการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากการขาดความเอาใจใส่ของ
 บิดา มารดา ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของทฤษฎีอิทธิพลของสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อการ
 ทางสังคมที่ว่า พ่อ แม่ และผู้ใหญ่จะเป็นผู้ถ่ายทอดให้เด็กรู้ถึงแนวทางของการประพฤติปฏิบัติ
 ตนภายในสังคม ซึ่งเน้นความถูกต้อง ชั่ว ดี ถึงแม้ว่าบุคคลจะมีใฝ่จริยธรรมหรือความต้องการ
 จริยธรรมมาตั้งแต่เกิด แต่เมื่อโตขึ้นก็ต้องมีจริยธรรมและพฤติกรรมไปตามแนวโครงสร้างทาง
 วัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ² ส่วนในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ทั้ง
 โรงเรียนภาคสามัญและโรงเรียนภาคศาสนา และความสัมพันธ์ของโรงเรียนภาคสามัญและ
 ภาคศาสนาที่มีต่อชุมชน จากการสังเกตพบว่ามีความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี ในการ
 ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะผู้เป็นครูใหญ่ของทั้งสองโรงเรียนมีความสัมพันธ์
 กับชุมชนเป็นอย่างดี จึงได้รับความร่วมมือกับชุมชนเมื่อต้องการขอความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้อง
 กับงานวิจัยของ เอลกิน หลุยส์ บรูซ (Elkins Louis, Bruce) ในเรื่องบทบาทของ
 ครูใหญ่ของโรงเรียนประถมศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในด้านที่ว่า

¹อัล-กุรอาน บทที่ 49 โองการที่ 10.

² Skinner Burrhus F., Beyond Freedom and Dignity, p.128.

ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่ทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ¹ จากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับประชาชนในชุมชนทำให้ทั้งโรงเรียนภาคสามัญและโรงเรียนภาคศาสนาได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เจริญขึ้นอยู่เสมอมา ประกอบกับความเชื่อบนหลักการของชาวมุสลิมที่ว่า ทุกคนทั้งหญิงและชายต้องศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม เพราะความรู้ทางธรรมจะเป็นการขัดเกลาศีลธรรมของเด็ก เป็นการให้การศึกษา จิตวิญญาณ เঘ্যแพรคุณธรรม ส่งสอนมารยาท และเตรียมให้เขามีชีวิตที่เต็มไปด้วยความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจ² ขณะเดียวกันมุสลิมก็ถือว่าการศึกษากวโลกนอกจากเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้แล้ว ยังมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมโลกที่ไม่ขัดต่อหลักการหรือวิญญาณของศาสนาอิสลามอีกด้วย ดังนั้นถึงแม้ว่าอิสลามจะถือว่าศีลธรรมยอมมาก่อน แต่ก็มิใช่ว่าอิสลามจะละเลยสิ่งที่จะให้เขาได้เตรียมตัวเพื่อการแสวงหาปัจจัยยังชีพด้วย³

ตอนที่ 2 สภาพการศึกษา

ในชุมชนมุสลิม ตำบลลุมพดี จะมีโรงเรียนภาคสามัญ 1 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนลุมพดีชนูปถัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่เปิดทำการสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 และโรงเรียนภาคศาสนา 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนรัศมีอิสลาม มีลักษณะเป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ที่ใช้หลักสูตรของสมาคมครูสัมพันธ์ เปิดทำการสอนในระดับพรีคูอื่น หรือพรีอัยนุใช้เวลาในการเรียน 4 ปี คือ ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ทั้งโรงเรียนลุมพดีชนูปถัมภ์ และโรงเรียนรัศมีอิสลามต่างก็เริ่มก่อตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นมาด้วยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชน ด้วยการสละทรัพย์สินและที่ดินในการก่อตั้งโรงเรียนเพื่อให้เยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปอันเป็นหลักการบนพื้นฐานของ

¹ Elkins Louis Bruce, "The Role of the Elementary Principal in Community School Relations" Dissertation Abstracts 32 (1972): 6026A.

² มุฮัมมัด อะญีเยฮฺ อัล-อับรารี, การศึกษาในอิสลาม, หน้า 7.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

ศาสนาข้อหนึ่งของชาวมุสลิมในด้านการศึกษาคงปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน ความว่า ผู้มีความรู้¹นั้นจะเสมอเหมือนกับผู้ซึ่งไม่มีความรู้อย่างนั้นหรือ¹ นอกจากนี้ท่านศาสดามูฮัมมัด (คือลา) ยังได้กล่าวไว้อีกว่า "จงให้การศึกษากับบรรดาลูก ๆ เพราะว่าเขาจะต้องมีชีวิตในเวลาที่แตกต่างกันจากท่าน"² จากหลักการดังกล่าวจึงทำให้เยาวชนชาวไทยมุสลิมต้องศึกษาในโรงเรียนภาคสามัญควบคู่ไปกับการศึกษาในโรงเรียนภาคศาสนา

ชุมชนชาวไทยมุสลิม คำบลดมพลี ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดในศาสนา และมีวิถีชีวิตอยู่บนหลักการของศาสนา ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษทั้งการศึกษาภาคสามัญและการศึกษาภาคศาสนา สังเกตได้ชัดเจนจากการที่ประชาชนในชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันก่อตั้งโรงเรียนทั้งภาคสามัญและภาคศาสนาขึ้นในหมู่บ้าน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง ตลอดเวลา เช่นการบริจาคเงินเพื่อทำสื่อการเรียนของโรงเรียนดุมพลีชนูปถัมภ์ หรือการร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานของโรงเรียนรัศมีอิสลามเพื่อหารายได้สมทบทุนการก่อสร้างอาคารเรียนใหม่ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เพื่อเสริมข้อมูลจากการสังเกตเกี่ยวกับการศึกษา ชาวไทยมุสลิม คำบลดมพลีส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าการศึกษาภาคสามัญ นอกจากจะทำให้อ่านภาษาไทยได้แล้ว ยังสามารถนำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพได้อีกด้วย ส่วนการศึกษาภาคศาสนานั้นจะทำให้สามารถปฏิบัติศาสนกิจตามบทบัญญัติของทางศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงของชาวมุสลิม

จากสภาพสังคมของชุมชนในปัจจุบันที่ประชาชนต้องกันรนออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน เนื่องจากขาดแหล่งประกอบอาชีพในชุมชน และขาดการส่งเสริมอาชีพใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน ทำให้ประชาชนมีความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาภาคสามัญเพื่อนำความรู้ออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน ในขณะที่เกี่ยวกับการศึกษาภาคศาสนายังคงเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่เปลี่ยนแปลง

¹อัล-กุรอาน บทที่ 39 โองการที่ 9

²มูฮัมมัด อะฎียออุล-อิบรอฮีม, การศึกษาในอิสลาม, หน้า 14.

ตอนที่ 3 การปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียน ครอบครัวยุค และมัธยม แก่นักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา

จากการสังเกตการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียน ครอบครัวยุค และมัธยม โดย
ใช้เกณฑ์จริยธรรม 30 ประการ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า
แต่ละสถาบันต่างก็มีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรมดังกล่าว แต่มีสัดส่วนและลักษณะที่
แตกต่างกันกล่าวคือ

3.1 โรงเรียนอุบลวิทยุพัฒนกิจจะปลูกฝังจริยธรรมโดยมีลักษณะเป็น
กระบวนการทางการศึกษาแบบเป็นทางการ กล่าวคือ มีหลักสูตร บทเรียน มีการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ อันได้แก่ วิชาจริยศึกษา
ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช
2521 ตลอดจนการสอนสอดแทรกในกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ตามลักษณะเนื้อหาวิชา
นอกจากนี้ยังจัดสภาพแวดล้อมในเชิงวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับคุณธรรมที่ต้องการปลูกฝัง
อาทิ การเขียนแผนป้ายนิเทศไว้ตามอาคารเรียนต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน หรือ
การชมรมมโนธรรมในตอนเช้าก่อนเคารพธงชาติ เป็นต้น โดยปลูกฝังจริยธรรมทั้งสิ้น 19
คุณธรรม จากจริยธรรมที่ใช้เป็นเกณฑ์ 30 คุณธรรม สำหรับจริยธรรมที่ปลูกฝังมากที่สุด
ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมาได้แก่ ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา และ
ความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ ส่วนกระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝังมากที่สุดได้แก่
การติคป้ายนิเทศ รองลงมาได้แก่ การบอกแนะนำ และการฝึกพฤติกรรม ตามลำดับ

3.2 โรงเรียนรัศมีอิสลาม จะปลูกฝังจริยธรรมโดยมีลักษณะเป็น
กระบวนการทางการศึกษาแบบเป็นทางการ เช่นเดียวกับโรงเรียนอุบลวิทยุพัฒนกิจ กล่าวคือ
มีหลักสูตร บทเรียน มีกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลกำหนดไว้เป็นแนว
ทางในการปลูกฝัง อันได้แก่ วิชาตะเซาฟู ตามหลักสูตรสมาคมครูสัมพันธ์ ซึ่งเป็นวิชาที่
ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาและสร้างนิสัยทางจริยธรรม โดยปลูกฝังจริยธรรมทั้งสิ้น
11 คุณธรรม จากจริยธรรมที่ใช้เป็นเกณฑ์ 30 คุณธรรม สำหรับจริยธรรมที่ปลูกฝังมากที่สุด
ได้แก่ การทำใจให้สงบ มีสมาธิ และอารมณ์แจ่มใส รองลงมาได้แก่ ความมีระเบียบวินัย
และตรงต่อเวลา และความสะอาดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ตามลำดับ ส่วน

กระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝังมากที่สุดได้แก่ การฝึกพฤติกรรม รองลงมาได้แก่ การบรรยาย

3.3 ครูของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จะปลูกฝังจริยธรรม โดยมีลักษณะเป็นกระบวนการทางการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ เนื่องด้วยขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและดุลยพินิจของบุคลากร ตลอดจนผู้ปกครองว่าสิ่งใดที่ ควรปฏิบัติ และสิ่งใดที่ไม่ควรปฏิบัติ โดยปลูกฝังจริยธรรมทั้งสิ้น 15 คุณธรรม จากจริยธรรมที่ใช้เป็นเกณฑ์ 30 คุณธรรม สำหรับจริยธรรมที่ปลูกฝังมากที่สุดได้แก่ การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดการแตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ รองลงมาได้แก่ ความรับผิดชอบ และการไม่โลภและการไม่ขโมย ตามลำดับ ส่วนกระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝังมากที่สุด ได้แก่ การบอกแนะนำ รองลงมาได้แก่ การฝึกพฤติกรรม

3.4 มัสยิดนุรุดยะฆมาล จะปลูกฝังจริยธรรม โดยมีลักษณะเป็นกระบวนการทางการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เนื่องด้วยเป็นผลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหลักศาสนา อันได้แก่ การนมาซและการเข้ารับฟังการอบรมมนัสัยจากการอ่านคุฏบะฮ์ในทุกวันศุกร์ก่อนการนมาซ โดยจะปลูกฝังจริยธรรมทั้งสิ้น 11 คุณธรรม จากจริยธรรมที่ใช้เป็นเกณฑ์ 30 คุณธรรม จริยธรรมที่ปลูกฝังมากที่สุดได้แก่ การทำให้สงบมีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส รองลงมาได้แก่ ความมีระเบียบและการตรงต่อเวลา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ตามลำดับ ส่วนกระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝังมากที่สุดได้แก่ การฝึกพฤติกรรม และการบรรยาย ตามลำดับ

จากการที่แต่ละสถาบัน คือ โรงเรียน อันได้แก่ โรงเรียนดุมพลีชนูปถัมภ์ โรงเรียนรัศมีอิสลาม ครอบครวั และมัสยิด ปลูกฝังจริยธรรมที่มีทั้งคุณธรรมที่ตรงกันและแตกต่างกันในบางคุณธรรม และมีสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน จากการวิจัยเอกสารและการสังเกตในภาคสนามและการสัมภาษณ์ประกอบข้อมูล ผู้วิจัยสรุปได้ว่า มาจากสาเหตุดังนี้คือ

1. โรงเรียน อันได้แก่ โรงเรียนดุมพลีชนูปถัมภ์และโรงเรียนรัศมีอิสลาม จะทำการปลูกฝังโดยมีกำหนดแบบแผนที่แน่นอน อาทิเช่น การมีหลักสูตร บทเรียน กำหนดไว้ จึงมีแนวทางและหลักเกณฑ์ในการปลูกฝังที่เป็นระบบ ดังตัวอย่างการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียนดุมพลีชนูปถัมภ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในวิชาจริยศึกษา ตามหลักสูตรกระทรวง

ศึกษาธิการ แผนการสอนที่ 1 เรื่อง "ความรับผิดชอบต่อน้ำที่" จะมีวิธีการในการปลูกฝัง หรือถ่ายทอดซึ่งกำหนดแนวทางไว้ตั้งแต่การกำหนดความคิดรวบยอด จุดประสงค์ คุณสมบัติ และคุณธรรมอื่นที่ควรนำมาฝึก เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนและวิธีวัดผล สำหรับ โรงเรียนรัศมีอิสลามจะมีแบบแผนในการปลูกฝังและถ่ายทอด ซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรและ บทเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนอุบลวิทยุภัณฑ์ แต่ใช้หลักสูตรของสมาคมครูสัมพันธ์ วิชา ตะเขราฟ กังถ้อย่างในแผนการสอนเรื่อง "มารยาทต่ออัลเลาะฮ์" โดยมีการกำหนด ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหา* แต่มิได้มีการกำหนดกิจกรรม สื่อการเรียนและ วิธีการวัดผลไว้อย่างชัดเจนดัง เช่นหลักสูตรวิชาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จาก การสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีวัดผล จะขึ้นอยู่กับ คุลยพินิจของครูผู้สอนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการเรียนการสอนจะนำเสนอหรือชักจูงให้ผู้เรียน สนใจเรียนได้มากน้อยแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับครูผู้สอน และสัมพันธ์ภาพที่ครูมีต่อนักเรียนเป็นหลัก จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูโรงเรียนรัศมีอิสลามกับนักเรียนจะมีลักษณะเป็นแบบอัตตาธิปไตย คือครูจะกำหนดเนื้อหา วิธีสอนและกิจกรรมในแต่ละวันให้แก่ นักเรียนเรียน นักเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องเรียนตามที่ครูกำหนดไว้

นอกจากทั้งโรงเรียนอุบลวิทยุภัณฑ์ และโรงเรียนรัศมีอิสลาม จะ ปลูกฝังหรือถ่ายทอดคุณธรรมด้านต่าง ๆ โดยมีหลักสูตร บทเรียน เป็นแนวทางในการปลูกฝัง แล้ว ยังมีกระบวนการเรียนการสอนด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการปลูกฝัง กล่าวคือ การบอกแนะนำ การฝึกพฤติกรรม การบรรยาย แต่โรงเรียนอุบลวิทยุภัณฑ์จะมีการอภิปราย แสดงเหตุผล การบรรยายประกอบกิจกรรมและการคิดป้ายนิเทศเพิ่มเติมจากโรงเรียน รัศมีอิสลาม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งผู้วิจัยพบว่าเป็นเพราะช่วงเวลาในการสอนของโรงเรียนอุบล วิทยุภัณฑ์จะมีมากกว่าของโรงเรียนรัศมีอิสลาม จึงทำให้มีโอกาสในการจัดกิจกรรมได้มาก กว่า และการจัดตารางสอนที่แบ่งแยกอย่างชัดเจนในแต่ละวิชา และเป็นระบบทำให้ครูผู้สอน

* รายละเอียดใ้กล่าวไว้ในพทที่ 4

** รายละเอียดใ้กล่าวไว้ในพทที่ 4

ในโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีโอกาสใ้จัดสรรเนื้อหาและจัดกิจกรรมได้มากและสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาได้ดีกว่าโรงเรียนรัศมีอิสลาม ที่การสอนในแต่ละวิชาจะมีความยืดหยุ่นตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาที่มีและต้องเฉลี่ยให้สามารถสอนได้ในทุก ๆ วิชาในแต่ละสัปดาห์

2. ครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จะปลูกฝังจริยธรรมทั้งโดยตรงและทางอ้อม การปลูกฝังจริยธรรมทางตรงนั้นจะขึ้นอยู่กับความเห็นความสำคัญของบิดา มารดาและผู้ปกครอง ด้ยการบอกแนะนำโดยตรงว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์และขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งในบางครั้งจะใช้วิธีการลงโทษด้วย ทั้งนี้การปลูกฝังจริยธรรมจึงขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ในบางครั้งจะเป็นการปลูกฝังจริยธรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ เช่น การมอบหมายภาระหน้าที่การงานให้เด็กทำเป็นประจำจนเป็นนิสัยและความเคยชิน ซึ่ง เอ็ม แอล ฮอฟฟ์แมน (M.L.Hoffman) ได้กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากผู้อื่นโดยที่ผู้อื่นตั้งใจสอนและไม่ตั้งใจสอน ยิ่งกว่านั้นเด็กยังเลียนแบบลักษณะที่ผู้ใหญ่ไม่ตระหนักว่าตนเองมีอยู่เสียด้วยซ้ำ¹ ทั้งนี้การอบรมสั่งสอนภายในบ้าน การให้ความรักความเอาใจใส่ดูแลของพ่อแม่ตลอด และการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่จึง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการที่จะกล่อมเกลาจิตใจของลูกให้เป็นคนดีต่อไปข้างหน้า พ่อ แม่ ผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวเด็กที่สุด เด็กจะมีโอกาสสังเกตพฤติกรรม ตลอดจนได้รับการถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ เป็นต้นว่า ค่านิยม จิตใจ ลักษณะนิสัย ค่านิยม คุณธรรม ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของสังคมและบุคลิกลักษณะนั้นบิดา มารดาจะต้องไม่ปฏิบัติต่อเด็กอย่างตามใจตามอารมณ์ ประเดี๋ยวดี ประเดี๋ยวร้ายอย่างไม่มีเหตุผล บิดามารดาจะต้องช่วยให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง นั้นหมายถึงว่า บิดามารดาจะต้องไม่ควบคุมดูแลเด็กจนเกินไปหรือประคบประหงมมากเกินไป ฝึกให้เด็กช่วยตนเอง รับผิดชอบตนเองบ้าง การว่ากล่าวอบรมเด็กจึงมีความสำคัญ ถ้าพ่อแม่ใช้วิธีการชมเชยมากเกินไปหรือห้ามปรามเด็กมากเกินไปก็จะทำให้เด็กรู้สึกขาดความเป็นอิสระ ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ฯลฯ และในแต่ละครอบครัวย่อมจะควบคุมดูแลความประพฤติของเด็กไม่เท่ากัน ถ้าครอบครัว

¹M.L. Hoffman, op.cit.

ไทน์คอย เข้มงวดกวดขันติดตามดูแลความประพฤติของเด็กอย่างใกล้ชิด และไม่คอยให้โอกาสความเป็นอิสระแก่เด็กที่จะเลือกจะตัดสินใจเองอาจทำให้เด็กมีนิสัยใจคอ ความประพฤติอีกแบบหนึ่ง อาทิขาดความมั่นใจในตนเอง แต่ถ้าครอบครัวไหนไม่คอยได้ควบคุมดูแลใกล้ชิด ปล่อยให้ลูกมีอิสระเสรี เลือกคิด ตัดสินใจเองทุกอย่าง ซึ่งเรียกว่าการควบคุมน้อยอันจะก่อให้เกิดผลดีผลเสียแก่เด็กอีกแบบหนึ่ง อาทิเช่นเด็กจะมีความมั่นใจในตนเองสูง นอกจากนี้ในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีวิธีการควบคุมความประพฤติของเด็กต่าง ๆ กัน จากการศึกษาพบว่าในบางครอบครัวจะใช้วิธีการทำโทษทางกาย เช่น หยิก ตี เป็นต้น บางครอบครัวชอบใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือน บางครอบครัวชอบให้เด็กสารภาพผิดและสัญญาว่าจะไม่ทำผิด ฯลฯ วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการลงโทษทางจิตและมีผลทางใจต่างกัน ซึ่ง เอ็ม แอล ฮอฟฟ์แมน (M.L.Hoffman) ได้พิจารณาเปรียบเทียบการลงโทษทางกายและการลงโทษทางจิตไว้ว่า การลงโทษทางกายนั้นผู้ลงโทษจะใช้วาจาจากลำโพงสั้นหรือไมใช่เลย ทำให้เด็กได้ความรู้แต่เพียงว่าขณะนั้นคนใดกระทำการซึ่งไม่เป็นที่พอใจของผู้เลี้ยงดู แต่เด็กอาจไม่ทราบเหตุผลว่าทำไมการกระทำของตนจึงไม่เป็นที่สมอบัณฑิตของผู้เลี้ยงดู และในบางกรณีเด็กอาจไม่ทราบว่าพฤติกรรมใดที่ตนได้กระทำไปแล้วนั้นเป็นสาเหตุให้ตนถูกลงโทษทางกายอยู่ในขณะนั้น แต่การลงโทษทางจิตนั้นคือ การว่ากล่าวอบรม ซึ่งเป็นการชี้แจงให้เห็นถึงความเหมาะสมของพฤติกรรม จะทำให้เด็กได้รับความรู้มากกว่าการลงโทษทางกาย นอกจากนี้การให้ความรู้เชิงจริยธรรมแก่เด็กจะทำให้เด็กได้หลักในการปฏิบัติ และเป็นการกระตุ้นให้เด็กรู้จักใช้หลักจริยธรรมในการควบคุมความประพฤติของตนเองในอนาคต นั่นคือ เปิดโอกาสให้เด็กเพาะลักษณะอายตนเองซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นสูง ส่วนการลงโทษทางกายนั้นเป็นการกระทำให้เด็กเคยชินกับการอยู่ภายใต้การควบคุมจากผู้อื่นที่สามารถลงโทษตนได้ วิธีการนี้จึงเป็นการปลูกฝังจริยธรรมขั้นต่ำให้เด็กเท่านั้น¹

ถึงได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่าครอบครัวนอกจากจะมีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกในครอบครัวแล้ว วิธีการที่ใช้ในการปลูกฝัง

¹ดวงเคื่อน พันธมนาวิน, จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, หน้า 21.

จริยธรรมนั้นมีความสำคัญมาก จากผลการวิจัยของ แฮร์ ฮาร์วาร์ด ชไนเคอร์ (Barry Haward Schneider) พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากกว่าการออกคำสั่งบังคับและการลงโทษ¹ ดังนั้น การรู้จักใช้วิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กทางค่านิยมจริยธรรมของเด็กย่อมจะทำให้การปลูกฝังจริยธรรมประสบผลสำเร็จและกลายเป็นคุณลักษณะนิสัยที่ดีแก่สมาชิกในครอบครัว

3. มัสยิด ในส่วนของมัสยิดจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นอกจากจะเป็นศาสนสถานแล้ว ยังมีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรม ซึ่งการปลูกฝังจริยธรรมของมัสยิดนี้ ส่วนหนึ่งมาจากการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา อีกส่วนหนึ่งจะมาจากการอบรมมัสยิดโดยผ่านทางกฎบะฮฺ

สำหรับการปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา ได้แก่ การนมาซ ซึ่งนอกจากจะเป็นการนมาซการพระผู้เป็นเจ้าแล้ว ยังมีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรมในค่านิยมต่าง ๆ อาทิ การตรงต่อหน้าที่ ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา เป็นต้น ส่วนการอบรมมัสยิดโดยผ่านกฎบะฮฺนี้ เนื้อหาสาระที่นำมาอบรมแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับวิจาร์ณญาของผู้อบรมซึ่งได้แก่ คอศิบในการเลือกกฎบะฮฺมาบรรยาย ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เนื้อหาสาระส่วนใหญ่จะเป็นการนำโองการต่าง ๆ ในคัมภีร์อัล-กุรอาน ตลอดจนพระวจนะขององค์พระศาสดามุฮัมมัด (คือลา) มาอบรมสั่งสอนโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพสังคมและเหตุการณ์ในขณะนั้น อาทิเช่น กฎบะฮฺในวันศุกร์ที่ 21 มีนาคม 2529 เรื่อง "หน้าที่ของลูก ๆ เมื่อบิดาเฒ่า" เนื้อหาสาระจะเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการอบรมเยาวชนมุสลิมให้รู้จักการตอบแทนบิดามารดาด้วยการช่วยทำกิจการงานต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ เป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดาในช่วงบิดาเฒ่า อันเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนสำนึกถึงบุญคุณของบิดามารดาและพึงปฏิบัติต่อกันอย่างดี ซึ่งนับเป็นรากฐานในค่านิยมกตัญญูแก่พ่อแม่

¹Barry Haward, Schneider, op.cit.

*รายละเอียดอยู่ในภาคผนวกท้ายเล่ม.

กฎบะฮุคังกล่าวจะนำมาอบรมในช่วงวันศุกร์ที่ 21 มีนาคม 2528 ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเรียนในโรงเรียนภาคสามัญเป็นสัปดาห์สุดท้าย และจะปิดเทอมปลายภาคการศึกษา 2528 ดังนั้นเด็ก ๆ เหล่านี้จึงมีเวลาอยู่กับครอบครัวในช่วงเวลาดังกล่าว การอ่านกฎบะฮุเรื่องนี้จึงเท่ากับเป็นการอบรมเด็ก ๆ ให้รู้จักใช้เวลาว่างในช่วงปิดเทอมให้เกิดประโยชน์และเป็นการตอบแทนพระคุณของบิดามารดาด้วยในขณะเดียวกัน

ฉะนั้นมัสยิดนูรุลยะมาลนอกจากจะเป็นศาสนสถานที่สำคัญทางศาสนาอิสลามแล้ว ยังมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการอบรมมโนสัจเยาชนไทยมุสลิม ในตำบลลุมพินี โดยผ่านหลักการปฏิบัติที่มีสาระพระผู้เป็นเจ้าและการเข้ารับฟังการอบรมมโนสัจเยาผ่านทางกฎบะฮุ ซึ่งจากทฤษฎีอิทธิพลของสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล เชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมของบุคคลในสังคมศาสนาซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมในแต่ละสังคมที่ก่อให้เกิดแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติในสังคมนั้น ๆ จึงยอมรับอิทธิพลโดยตรงต่อจริยธรรมในตัวบุคคลและสังคม ดังที่สมญูรณ์ ศาลยาชีวิน กล่าวว่ จริยธรรมของบุคคลมีพื้นฐานมาจากหลายสิ่งหลายอย่าง อาจจะมีศาสนาเป็นพื้นฐานอยู่มากบ้างน้อยบ้าง รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม ความปรารถนา กิเลสของมนุษย์ รวมทั้งวัฒนธรรมอื่น ๆ ปะปนด้วย¹

นอกจากนี้สิ่งที่ควรพิจารณาถึงความแตกต่างของการปลูกฝังจริยธรรมของโรงเรียน ครอบครัวและมัสยิดคือระยะเวลาที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัยในภาคสนามมีเพียง 3 เดือน คือในระหว่างเดือนธันวาคม 2528 ถึง เดือนมีนาคม 2529 การแบ่งแยกเวลาในการสังเกตจึงขึ้นอยู่กับการศึกษาตามกลุ่มตัวอย่างตลอดเวลาเป็นประการสำคัญ ถ้าพิจารณาในแง่ของเวลาของแต่ละวันกล่าวไคว่าเวลาส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ที่โรงเรียนลุมพินีนุญปลัดมรกมากที่สุดคือตั้งแต่เวลา 8.30 ถึง 15.30 นาฬิกา และรองลงมาคือการใช้เวลาอยู่กับครอบครัว โรงเรียนรัศมีอิสลามและมัสยิด ตามลำดับ ซึ่งแต่ละสถานันอาจจะปลูกฝังจริยธรรม

¹สมญูรณ์ ศาลยาชีวิน, แนวทางการตรวจสอบและพัฒนา ค่านิยมและการ กิเลส เป็น (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525), หน้า 9.

อื่น ๆ อีกนอกเหนือจากที่ผู้วิจัยพบในช่วงการวิจัยภาคสนาม ดังนั้นจริยธรรมต่าง ๆ ที่แต่ละสถาบันปลูกฝังที่ผู้วิจัยค้นพบจึงเป็นเพียงจริยธรรมที่ผู้วิจัยพบในช่วง 3 เดือนของการวิจัยเท่านั้น ส่วนกระบวนการที่แต่ละสถาบันใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมมีวิธีการที่เหมือนกันและแตกต่างกันในบางวิธีคือ โรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์ใช้กระบวนการในการปลูกฝัง 6 วิธีคือการบอกแนะนำ การอภิปรายแสดงเหตุผล การฝึกพฤติกรรม การบรรยาย การบรรยายประกอบกิจกรรม และการศึกษานิเทศ โรงเรียนรพีมีอิสลามใช้กระบวนการในการปลูกฝัง 5 วิธีคือการบรรยาย การฝึกพฤติกรรม และการบอกแนะนำ ครอบครัวยุทธใช้กระบวนการในการปลูกฝัง 3 วิธีคือการบอกแนะนำ การฝึกพฤติกรรม และการลงโทษ มัสยิดใช้กระบวนการในการปลูกฝัง 2 วิธีคือการบรรยายและการฝึกพฤติกรรม

จากการที่แต่ละสถาบันมีวิธีการปลูกฝังที่หลากหลาย จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่าขึ้นอยู่กับลักษณะของการปลูกฝัง กล่าวคือโรงเรียนทั้งโรงเรียนอุดมพลีชนูปถัมภ์และโรงเรียนรพีมีอิสลาม จะมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอนในการถ่ายทอดค่านิยมแก่นักเรียน จึงสามารถที่จะกำหนดแบบแผนในการถ่ายทอดเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่จะถ่ายทอดหรือปลูกฝัง ส่วนครอบครัวยุทธใช้กระบวนการที่ในการปลูกฝังจะไม่มีกำหนดแบบแผนที่แน่นอน แต่จะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ถ่ายทอดอันได้แก่ บิดา มารดาหรือผู้ปกครองเป็นประการสำคัญว่าสิ่งใดที่เด็กควรปฏิบัติและสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ สำหรับมัสยิดลักษณะการปลูกฝังจะขึ้นอยู่กับคอบคัมในการเลือกคุณะฮุมาอบบรมมนิสัย ซึ่งจะใช้การบรรยายเป็นหลัก นอกเหนือจากการฝึกพฤติกรรมจากการให้เด็กทำกรรมมาช

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อโรงเรียน ครอบครัวยุทธและมัสยิด เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรม

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมจากเกณฑ์ 30 คุณธรรม ที่ใช้ในการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาตอบทบาทของโรงเรียน ครอบครัวยุทธ และมัสยิด เกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมแต่ละข้อจะมีน้ำหนักความคิดเห็นตอบทบาทของแต่ละสถาบันแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณา

ภาพรวมจากการตอบแบบสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามตามตารางที่ 45 ปรากฏผลดังนี้

โรงเรียนอุมพลีชนูปถัมภ์มีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรมมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 50.50 ครอบครัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรม เป็นอันดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 32.33 มัสยิดนูรุลยะมาลมีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรม เป็นอันดับ 3 คิดเป็นร้อยละ 9.67 และโรงเรียนรัศมีอิสลามมีบทบาทในการปลูกฝังจริยธรรม เป็นอันดับ 4 คิดเป็นร้อยละ 7.50

จากความแตกต่างในการจัดอันดับดังกล่าวข้างต้น ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปวิจัยภาคสนาม แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและจากการวิจัยเอกสารประกอบข้อมูลแห่งความแตกต่างดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปถึงสาเหตุได้เป็น 4 ประการคือ

1. นักเรียนมีทัศนคติว่าโรงเรียนคือสถานที่ให้ความรู้ในการอบรมสั่งสอนแก่นักเรียนในทุก ๆ ระดับ ประกอบกับนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 47.50 มีอายุ 11 ปี รองลงมาร้อยละ 40.00 มีอายุ 12 ปี ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของลอเรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) เด็กจะมีวิวัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นระดับตามกฎเกณฑ์ และจะอยู่ในขั้นสำนึกในกฎเกณฑ์ตามทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาของฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) ซึ่งมีความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เริ่มนำเอาความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้อื่นเข้ามาพิจารณา ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไปก็ต้องคิดแล้วว่า สิ่งนั้นจะไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนและจะนำความชื่นชมมาให้ การเป็นคนดี มีคนยอมรับเป็นแรงจูงใจให้เด็กในระดับนี้ประพฤติดีประพฤติชอบ รู้จักบทบาทของตนเองในสังคม นับเป็นระยะที่เด็กยอมรับโรงเรียนหรือสถาบันทางสังคมเข้ามามีบทบาทต่อโลกทัศน์ของตนมากนอกเหนือจากครอบครัว¹ ประกอบกับในระบบการศึกษาของไทย ครูอาจารย์นับว่าเป็นบุคคลสำคัญ

¹ วิชาเลื่อง วุฒิจันทร์, หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2524), หน้า 87.

ที่สุดในการบวนการเรียนการสอน ทั้งยังมีอิทธิพลต่อนักเรียนมาก ในส่วนที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้และทัศนคติ รวมไปถึงสภาพความสมบูรณ์ทางจิตใจของเยาวชนด้วย¹ และจากความผูกพันในแง่ของเวลา ทั้งนี้เพราะเด็กจะอยู่ในโรงเรียนแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 7 ชั่วโมง คือตั้งแต่เวลาประมาณ 8.30 ถึง 15.30 นาฬิกา หรือการจัดกิจกรรมการเรียนที่ปลูกฝังจริยธรรมโดยตรงในวิชาจริยศึกษาและการสอนสอดแทรกในกลุ่มวิชาอื่น ๆ การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและปลูกฝังความมีคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ การจัดป้ายนิเทศ หรือความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน สิ่งทีกล่าวมานี้ตั้งแต่ต้นจึงมีผลต่อทัศนคติและการยอมรับคอบทบาทของโรงเรียนมากกว่าสถาบันอื่น ๆ

2. ครอบครัวดึงแม้ว่าจะเป็นสถาบันแรกที่ทำกรปลูกฝังหรือหล่อหลอมตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว และเด็กจะสร้างประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวขึ้นทีละน้อย จนกล่าวได้ว่าไม่มีสถาบันใดที่จะมีบทบาทสำคัญไปกว่าครอบครัวในการที่ทำให้คนเราเปลี่ยนแปลงจากสภาพดั้งเดิมไปสู่ความเป็นมนุษย์ กระบวนการทางสังคมจึงเกิดขึ้นตลอดเวลาในครอบครัว ทั้งนี้เพื่ออบรมบ่มนิสัยสมาชิกของครอบครัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีลักษณะเฉพาะขึ้นในครอบครัวของตน และจะไม่เหมือนครอบครัวอื่น แต่ละครอบครัวจะมีมาตรฐานในเรื่องของความประพฤติและการปฏิบัติแตกต่างกันไป แต่ตามปกติแล้วบิดามารดาไม่ผู้จะตระหนักในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก ซึ่ง เอ็ม เอล ฮอฟฟ์แมน (M.L.Hoffman) กล่าวว่าเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากผู้อื่นโดยที่ผู้อื่นตั้งใจที่จะสั่งสอนถึงนั้นหรือไม่ตั้งใจจะสอนก็ตาม ส่วนมากแล้วเด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจสั่งสอน ยิ่งกว่านั้นเด็กยังเลียนแบบลักษณะที่ผู้ใหญ่ไม่ตระหนักว่าตนมีอยู่เสียด้วยซ้ำ² สิ่งเหล่านี้จึงซึมซับเข้าสู่ตัวเด็กโดยที่เด็กไม่รู้ตัว และจากการที่ครอบครัวมิได้มีแบบแผนในการถ่ายทอดหรือปลูกฝังที่เป็นระบบ

¹Nathan S. Blount, and Herbert J. Klausmeier, Teaching in Secondary School (New York: Harper and Row Publishers, 1962), p. 534.

²M.L. Hoffman, op.cit.

หรือมีแบบแผนที่สังเกตได้อย่างชัดเจน ดังเช่นสถาบันการศึกษา จึงมีผลให้เด็กมองข้ามคุณลักษณะที่สำคัญดังกล่าวของครอบครัว

นอกจากนี้จากการศึกษาสถานภาพส่วนตัวของเด็กผู้ให้สัมภาษณ์ตามแบบสอบถามพบว่า ร้อยละ 47.50 มีบิดาประกอบอาชีพค้าขาย และร้อยละ 77.50 มีมารดาประกอบอาชีพค้าขาย และจากการสังเกตและสัมภาษณ์ประกอบข้อมูลพบว่าส่วนใหญ่จะออกไปค้าขายที่ตลาดในอำเภอเมืองซึ่งอยู่นอกหมู่บ้านตั้งแต่เช้าเวลาประมาณ 4.00 หรือ 5.00 นาฬิกา และจะกลับบ้านในราว 16.00 หรือ 17.00 นาฬิกา ของแต่ละวัน ในบางครอบครัวบิดามารดาจะออกไปทำการค้าขายต่างจังหวัด ดังนั้นเด็กส่วนใหญ่จึงอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ในเวลาที่บิดามารดาออกไปประกอบอาชีพ ฉะนั้นความใกล้ชิดที่มีต่อบิดามารดาจึงมีน้อย ส่วน ปู่ ย่า ตา ยาย จะมีอายุมากเกินกว่าจะดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับการที่เด็กต้องศึกษาในโรงเรียนทั้งภาคสามัญและภาคศาสนาควบคู่กันไปในแต่ละวัน เวลาส่วนใหญ่ของเด็กจึงอยู่ที่โรงเรียนมากกว่าที่บ้าน สิ่งเหล่านี้นับว่ามีผลต่อการมองข้ามบทบาทที่สำคัญของครอบครัวในการปลูกฝังจริยธรรมของเด็ก

3. มัสยิดเป็นศาสนสถานที่สำคัญทางศาสนาอิสลามและมีบทบาทอย่างชวดยิ่งต่อการอบรมมโนสัจโดยผ่านทางคุฏบะฮ์ แต่จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ในภาคสนามถึงความรู้สึกของเด็กที่มีต่อมัสยิด เด็กจะคิดเพียงว่ามัสยิดเป็นเพียงสถานที่ทำการนมาซเท่านั้น โดยมีอิหม่ามเป็นผู้นำทำพิธี มีคอสีบเป็นผู้อ่านคุฏบะฮ์ แต่เด็กจะไม่เข้าใจลึกซึ้งเพียงพอถึงคำอบรมมโนสัจที่ผ่านทางคุฏบะฮ์ ประกอบกับเนื้อหาสาระส่วนใหญ่ในแต่ละวันศุกร์ของคุฏบะฮ์จะใช้ภาษาอาหรับสลับกับภาษาไทย และในบางคำจะใช้ภาษาอาหรับทับศัพท์จึงทำให้เด็กขาดความเข้าใจถึงแก่นแท้ของการบรรยาย นอกจากนี้การใช้เครื่องขยายเสียงที่อยู่ในสภาพเก่าแก่ทรุดโทรม ระบบเสียงจึงไม่ชัดเจน ทำให้เด็กขาดความสนใจในเนื้อหาสาระของคุฏบะฮ์ และการที่เนื้อหาสาระในคุฏบะฮ์เน้นที่การอบรมมโนสัจบรรดาอัลปมูรูซที่ทำการนมาซ ให้สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปถ่ายทอดกับบุคคลในครอบครัวต่อไป สิ่งเหล่านี้มีผลให้เด็กเข้ามาในมัสยิดในทุกวันศุกร์ เพียงเพื่อทำการนมาซเท่านั้น อีกทั้งมัสยิดมิได้มีการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมหรือปลูกฝังคุณธรรมที่พึงประสงค์ อาทิเช่น การจัดมุมหนังสือหรือห้องสมุดประจำ

มัสยิด สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อทัศนคติในการยอมรับบทบาทของมัสยิดที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมทั้งสิ้น

4. โรงเรียนรัศมีอิสลาม เป็นสถานที่ให้การศึกษาในชั้นพื้นฐานอื่น จากการสังเกตในภาคสนามประกอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า เด็กส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นว่าการไปเรียนในโรงเรียนรัศมีอิสลามเพื่อเรียนความรู้ทางศาสนาและให้สามารถนำไปปฏิบัติศาสนกิจได้เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจแก่นแท้ของวิชาตะฮะรอฟว่ามุ่งหมายเพื่อสร้างนิสัยทางจริยธรรมโดยตรงเช่นเดียวกับวิชาจริยศึกษาที่เรียนในโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ ประกอบกับผู้สอนในโรงเรียนรัศมีอิสลามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาทางด้านศาสนา จึงมุ่งที่จะใช้การบรรยายหรือถ่ายทอดวิชาการทางศาสนา จึงมีผลให้เด็กมีความคิดเห็นเพียงว่าโรงเรียนรัศมีอิสลามเป็นสถานศึกษาที่ให้ความรู้ทางด้านศาสนา ภาษาอาหรับ และวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักการทางศาสนาอิสลามเท่านั้น

นอกจากเหตุผลที่ผู้วิจัยกล่าวมาแล้วของแต่ละสถาบัน สิ่งที่ควรพิจารณาอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมของแต่ละสถาบัน จะพบว่าโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์ได้ใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนถึง 6 วิธี คือ การบอกแนะนำ การอภิปรายแสดงเหตุผล การฝึกพฤติกรรม การบรรยาย การบรรยายประกอบกิจกรรม และการคิดป้ายนิเทศ โรงเรียนรัศมีอิสลามได้ใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน 3 วิธีคือ การบรรยาย การฝึกพฤติกรรม การบอกแนะนำ ครอบครัวนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาได้ใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรม 3 วิธีคือ การบอกแนะนำ การฝึกพฤติกรรม การลงโทษ ส่วนมัสยิดได้ใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรม 2 วิธีคือ การบรรยาย และการฝึกพฤติกรรม

เมื่อพิจารณากระบวนการที่ใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมของแต่ละสถาบันจะพบว่าโรงเรียนคุณพลีชนูปถัมภ์มีวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่ค่อนข้างมีลักษณะเป็นทางการ มีขั้นตอนที่แน่ชัดและมีหลายวิธีการ นอกจากนี้เด็กยังได้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของแต่ละกระบวนการ เช่น การอภิปรายแสดงเหตุผล เด็กจะมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น ได้มีโอกาสเสรีในการพูดหรือการบรรยายประกอบกิจกรรม เด็กได้มีโอกาสเปลี่ยนอิริยาบถ

ด้ว้การท้่ากิจกรรม จากการสัง เกตแบบมีส่วนร่วมของ ผู้วิจัยพบว่า เด็กค่อนข้างมีความตื่นตัว และสนุกสนานกับการเรียนการสอนด้วยวิธีดังกล่าวมาก ส่วนกระบวนการที่โรงเรียนรัศมีอิสลามใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมคือการบอกแนะนำ การฝึกพฤติกรรม และการบรรยาย ทั้ง 3 วิธีดังกล่าว เด็กมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างน้อย แม้ว่าจะมีการฝึกพฤติกรรมแต่ เป็นการฝึกพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอันใดแก่การนมาซ เป็นส่วนใหญ่ เด็กจึงไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดงออกเพราะต้องพยายามจดจำสิ่งต่าง ๆ ที่ครูสอนไว้ให้ใ้ทั้งหมด เนื่องด้ว้การเรียนการสอนในโรงเรียนรัศมีอิสลาม เน้นการใช้ภาษาอาหรับซึ่ง เป็นภาษาใ้ใช้ในคัมภีร์อัล-กุรอานผสมกับภาษาไทยในบางส่วน ซึ่งเนื้อหาสาระ บางส่วนค่อนข้างลึกซึ้งต้องใ้เวลามากในการท้่าความเข้าใจ และจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมพบว่า เด็กส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงแก่นแท้ของสิ่งที่เรียน โดย เฉพาะวิชาตะ เชาวูฟซึ่ง เป็นวิชาว่าด้ว้กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาและสร้างนิสัยทางจริยธรรม สำหรับกระบวนการที่ครอบครัวใ้ใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมนั้น เด็กแทบไม่มีโอกาสใ้รับรู้เลยว่าเป็นการอบรมนินัสย เพราะเป็นสิ่งที่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองใ้ถ่ายทอดหรือปลูกฝังใ้แก่เด็กโดยที่บางครั้งใ้ผู้ใ้ให้การถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดแทบไม่รู้หัวและบางครั้งเป็นไปอย่างไม่ตั้งใจ จึงเป็นการถ่ายทอดที่ค่อย ๆ ซึบซับ เข้าสู่ตัว เด็ก ส่วนกระบวนการที่มีสยิใ้ใช้ในการปลูกฝังจริยธรรม ใ้แก่การบรรยายและการฝึกพฤติกรรม ซึ่งการบรรยายนั้นจะเป็นการบรรยายจากคุฏบะฮูประจำวันศุกร์ จากข้อมูลใ้ได้จากการสัง เกตและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมผนวกกับความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ตามแบบสขตามพบว่า เด็กส่วนใหญ่ใ้ค่อย เข้าใจในเนื้อหาที่ฟังจากการบรรยายในคุฏบะฮู มีศัพท์บางคำที่ยากแก่การเข้าใจ ส่วนการฝึกพฤติกรรมอันใ้แก่การนมาซซึ่ง เด็กคิดแต่ เพียงว่าเป็นการปฏิบัติที่ส้คัญใ้ตามหลักการของศาสนาอิสลาม แต่เด็กยังไม่เข้าใจถึงแก่นแท้ของการใ้ให้เด็กท้่าการนมาซในทุกวันศุกร์ว่ามีความส้คัญใ้ต่การอบรมนินัสยทางจริยธรรมที่ทางมัสยิดใ้ถ่ายทอดใ้แก่เด็ก

ข้อเสนอแนะ

จากสภาพการณ์ที่ไต่พบ ประกอบกับข้อมูลที่ได้ศึกษามาอย่างละเอียดจะตั้งข้อสังเกตและเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในชุมชนมุสลิมไว้รับทราบในส่วนที่จำเป็นที่อาจจะต้องปรับปรุง โดยไต่แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานการศึกษาในชุมชนมุสลิม

จากผลของการศึกษายพหุบาทของโรงเรียน ครอบครัวและมัสยิดในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม ตำบลอุ้มผาง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยการเข้าไปสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากับผู้เกี่ยวข้องข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ครูผู้ทำการสอนวิชาจริยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม ควรจะเป็นชาวไทยมุสลิมหรือผู้ที่สนใจและเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม เพราะจะทำให้สามารถสอนเนื้อหาสาระวิชาในหลักสูตรบทเรียนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ทั้งในค่านิยมสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ
2. ในกรณีที่ไม่มีครูซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิมสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม ควรได้มีการอบรมครูในโรงเรียนทุกคนโดยเฉพาะครูซึ่งสอนวิชาจริยศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในสภาพสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อและการศึกษาของชาวไทยมุสลิม เพื่อขจัดความขัดแย้งซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในการสอนอันเนื่องมาจากขาดความรู้ความเข้าใจในสภาพของชุมชน
3. โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลและโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่ตั้งอยู่ในชุมชนมุสลิม ควรได้มีความร่วมมือและปรึกษาหารือร่วมกันในการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องและมีส่วนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
4. โรงเรียนและครอบครัวควรได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันเพื่อปรึกษาหารือในการส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กในความดูแลได้ประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

5. ในส่วนของมัธยมศึกษาซึ่งปกติจะมีบทบาทที่สำคัญอย่างยาวนาน อีกทั้งเป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งในชุมชนมุสลิม ควรได้ตระหนักถึงความสำคัญและหน้าที่ในการได้มีส่วนปลูกฝังคุณธรรมความดีให้แก่เยาวชนในชุมชนให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการที่ไคว้วิจัยเรื่องบทบาทของโรงเรียน ครอบครัวและมัธยมศึกษาในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม ตำบลลุมพินี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไคว้มีข้อสังเกตเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรได้มีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาสาระในวิชาจริยศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการกับเนื้อหาสาระในวิชาตะเซาฟู ตามหลักสูตรของสมาคมครูสัมพันธ์ เพื่อศึกษาถึงความเหมือนและความแตกต่างกันของเนื้อหาสาระทั้ง 2 วิชาดังกล่าว อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนชาวไทยมุสลิม ตลอดจนเป็นการจช้ความซ้ค้แย้งอันเนื่องจากการขาดความเข้าใจต่อหลักจริยธรรมของเนื้อหาวิชาทั้ง 2 ดังกล่าวข้างต้นอีกด้วย
2. ควรได้มีการศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ของมัธยมศึกษาในประเทศไทยที่มีต่อสังคมมุสลิมในค้านต่าง ๆ อาทิเช่น ค้านศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น